

مرکز وکلای قوه قضائیه خراسان رضوی

وابسته به مرکز وکلای قوه قضائیه خراسان رضوی

فصلنامه علمی تخصصی حقوق وکیل دعاوی

وابسته به مرکز وکلای قوه قضائیه خراسان رضوی

دوره ۱، شماره ۳، پاییز ۱۴۰۴، صص: ۹۴-۷۷

کودک آزاری سایبری، با تحلیلی بر قوانین و موضوعات جدید این حوزه

نویسندگان:

میلاذ ضرغام حسنی

URL: <https://www.vakildaavirazavi.ir/>

DOI: <https://doi.org/10.22034/vd.2026.2076581.1000>

COPYRIGHTS

© 2026 by the authors. Licensee Khorasan Razavi Center of Attorneys – Judiciary. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

فصلنامه علمی تخصصی حقوق وکیل دعاوی

Journal of Vakil Daavi

دوره یک، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۴، صص: ۹۴-۷۷

Vol 1, No 3, 2026, P: 77-94

کودک آزاری سایبری، با تحلیلی بر قوانین و موضوعات جدید این حوزه

میلاد زرغام حسنی

Email: milad.zargham78@gmail.com

کارشناسی، ایران

چکیده

جرم کودک آزاری جزء جرائمی هست که باید در هر برهه از زمان، به شکلی تخصصی و موشکافانه مورد نقد و بررسی قرار گیرد. زیرا با پیشرفت جوامع بشری و فناوری، حوزه‌هایی جدیدی از کودک آزاری آشکار می‌شود. همین موضوع باعث می‌شود که اهمیت این نوع مقاله بیشتر نمایان شود، به خصوص اینکه به صورت تحلیلی به روز از قوانین کودک آزاری و موضوعی کمتر شناخته شده اما قابل مشاهده به نام کودک آزاری سایبری نیز در آن پرداخته شده باشد. نتایج پژوهش‌های صورت گرفته با موضوع کودک آزاری نشانگر آن است که از جمله مهم‌ترین عوامل مؤثر در شیوع کودک آزاری در کشور عدم دسترسی به آمار دقیق از موارد کودک آزاری، پنهان‌کاری در ارائه آمار و گزارش‌های مربوط به کودک آزاری و نبود بسترهای قانونی مناسب در خصوص برخورد با والدین کودک آزار است. لذا ضروری است ارگان‌ها و سازمان‌های مرتبط با این موضوع در برنامه و سیاست‌گذاری‌های خود این موضوع را در اولویت قرار داده و بسترهای لازم جهت آگاهی در خانواده و جامعه با هدف آشنا ساختن آنان با مسئولیت‌هایشان در قبال کودک و آموزش والدین جهت ایفای نقش یک والد خوب و همچنین آشنا نمودن کودکان با حقوق خود فراهم سازند. از سوی دیگر اصلاح قوانین موجود و توجه به برنامه‌های پیشگیری از جمله مواردی است که باید در کشور مدنظر قرار گیرد.

واژگان کلیدی: کودک آزاری، جرم، سایبری

انسان در طول دوران کودکی یکی از آسیب پذیرترین دوره های عمر خود را می گذراند و به نظر می رسد با وجود پیشرفت های همه جانبه در علوم و فناوری، این روند همچنان ادامه دارد. همه روزه کودکان بسیاری در جهان بر اثر بیماری های قابل پیشگیری جان خود را از دست می دهند و تعداد بی شماری نیز با مخاطراتی روبه رو می شوند که مانع از حفظ سلامت و رشد آنان می گردد.

فقر، بی سواد، سوء تغذیه، جنگ، انواع سوء استفاده ها، تبعیض نژادی و نداشتن امنیت از جمله مواردی هستند که همواره کودکان را در سراسر جهان مورد تهدید جدی قرار داده اند (یزدی، باقری، عباس. ۱۳۸۲). پیامدهای ناگوار کودک آزاری تنها متوجه کودک و خانواده وی نبوده و همه جامعه را در برمی گیرد، زیرا کودکان آزار دیده امروز اشخاص آزارگر فردا خواهند بود و این تسلسل همچنان ادامه خواهد داشت. افرادی که در کودکی در معرض اذیت و آزار قرار گرفته اند نمی توانند در آینده تعاملی سالم و منطقی با دیگر اعضای جامعه برقرار کنند، بنابراین هزینه های بالایی برای از دست رفتن ظرفیت ها به همه جامعه تحلیل می شود (اشتری، بهناز. ۱۳۸۲).

بررسی های انجام شده ثابت می کند که افراد خشن در کودکی قربانی یا شاهد خشونت بوده اند. به این ترتیب خشونت خانگی به یک فرد خاتمه نمی یابد و قربانی بزرگسالی و پس از تشکیل خانواده همان رفتار را فرا گرفته و در خانواده آن را جهت حل تعارض ها و تنش های خانوادگی به کار می گیرد (همان). اثرات سوء آزار و اذیت کودکان به دو صورت کوتاه مدت و دراز مدت بروز می کند. اثرات طولانی مدت سوء رفتار بر کودکان می تواند باعث تأخیر در رشد و نمو آن ها گردد (قماچی، فردوس: ۱۳۸۲). در جوامع اولیه با اینکه قوانین و مقررات مدون وجود نداشت، لکن برای حفظ نظم و امنیت در اجتماع، نظامات سختی حکم فرما بود و متخلف از نظام اجتماعی، یک فرد خبیث و غیر قابل ترحم محسوب می شد و مردم برای در امان بودن از غضب الهی، او را به شدت مجازات می کردند. عفو و گذشت جزو معایب به شمار می رفت. انتقام حد و حصری نداشت و غالباً اطفال، قربانی انتقام جویی می شدند (خوشابی، کتایون: ۱۳۸۲).

از قرون وسطی تا آغاز دوران انقلاب صنعتی، کودکان همواره به صورت قشر زیر دست و آسیب پذیر جامعه به شمار می رفته اند. آغاز دوران صنعتی مصادف بود با بیگاری کشیدن کودکان در کارخانه های صنعتی که نهایتاً این موضوع منجر به وضع قانون «قانون کار کودکان» در ایالات متحده شد. با این حال، موضوع کودک آزاری طی چند دهه اخیر یعنی از زمانی که اصطلاح نشانگان کودک مصدوم، توسط هنری کمپ در سال ۱۹۶۲ ابلاغ گردید، به شکل جدی مطرح شده است (قماشچی، فردوس، ۱۳۸۵).

در سال ۱۹۷۹ واقعه بی نظیری در زندگی کودکان در سطح جهان تحت عنوان «سال جهانی کودک» به درخواست ۱۴۹ کشور عضو درخواست سازمان ملل اتفاق افتاد که باید تلاش همگانی و جهانی برای بهبود وضعیت کودکان به شمار آید. در آن اجلاس مقرر شد کمیته های خاصی برای پرداختن به موضوع «کودک آزاری» و تأکید بر حقوق کودک در کشورهای عضو، تأسیس و مشغول به کار شوند. در ایران نیز در سال ۱۳۸۱ «قانون حمایت از کودکان و نوجوانان» در مجلس تصویب شد تا مانع

آزار و شکنجه کودکان توسط والدین گردد. لازم به ذکر است که اقدامات تربیتی توسط والدین در این قانون مستثنا است (همان).

از سوی دیگر توجه به این نکته ضروری است که کودکی که قربانی کودک‌آزاری و سوءاستفاده شده، چنانچه در زمان کودکی حمایت‌های لازم خانوادگی را از سوی یک والد سالم دریافت کرده باشد، زنجیره یا چرخه معیوب سوء رفتار قطع می‌گردد. همچنین آن‌هایی که حمایت‌ها و درمان‌های لازم کودک‌آزاری را دریافت داشته‌اند و در حال حاضر نیز دارای رابطه مناسب و بدون آزار با همسر خود هستند اقدام به آزار کودکان خود نخواهند کرد. تمامی این عوامل تشخیص زودرس کودک‌آزاری را مهم و حیاتی می‌سازد (الکسیس، ۱۹۹۴).

۶۰ درصد از مراجعه‌کنندگان به مراکز ترک اعتیاد در آمریکا در کودکی مورد آزار قرار گرفته‌اند. ۳۰ درصد از افرادی که در کودکی مورد آزار قرار گرفته‌اند در آینده چرخه کودک‌آزاری را با آزار کودکان خود ادامه می‌دهند. در برخی موارد، خود کودکان هستند که عامل کودک‌آزاری می‌شوند، کودکی که مورد اذیت و آزار واقع شده است امکان زیادی دارد که خود به کودک‌آزاری در آینده تبدیل شود (ویلیام، ۱۳۹۳).

تحقیقات در ایران نیز نشان می‌دهد که عموم خانواده‌ها بر این باورند که استفاده از تنبیه بدنی در تربیت کودک، بعضاً ضرورت می‌یابد. نگرش والدین نسبت به تنبیه بدنی، تابع ارزش‌ها و معیارهای فرهنگی است. بسیاری از والدین روزگار ما معتقد به وجود شر و شرارت در کودکان هستند و معتقدند که با کتک زدن و مجازات جسمانی مانع از آن می‌شوند که فرزندشان به راه بد و در مقام توجیه کار خود می‌گویند: «من هم در کودکی بارها کتک خوردم» در این میان جمعی از والدین هم معتقدند که با کتک زدن به فرزندان خود، آنان را موجوداتی محکم‌تر، شجاع‌تر و قوی‌تر می‌سازند.

بیان مسئله

تنبیه بدنی در دوره کودکی، احتمال آسیب‌های روانی درازمدت را در بزرگسالی همچون افسردگی شدید، اضطراب، اعتیاد به مواد و الکل افزایش می‌دهد. شکل‌گیری شخصیت نابهنجار در کودکان آزاردیده از مهم‌ترین علل روان‌شناختی شکل‌گیری چرخه کودک‌آزاری است. سوءاستفاده شدید در اوایل زندگی می‌تواند منجر به اختلال دل‌بستگی واکنشی شود. کودکان مبتلا به این اختلال، دشواری‌های زیادی در برقراری روابط سالم داشته و در رسیدن به رشد و نمو طبیعی ناموفق هستند. آن‌ها نیاز به درمان و پشتیبانی خاص دارند.

قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب سال ۱۳۹۹

فصل اول - کلیات

ماده ۱- اصطلاحات به‌کاررفته در این قانون، به شرح زیر تعریف می‌شود:

الف) طفل: هر فرد که به سن بلوغ شرعی نرسیده است.

- ب) نوجوان: هر فرد زیر هجده سال کامل شمسی که به سن بلوغ شرعی رسیده است.
- پ) بی‌توجهی و سهل‌انگاری: کوتاهی در انجام تکالیفی از قبیل تأمین نیازهای اساسی و ضروری طفل و نوجوان یا وظایف مربوط به حضانت، ولایت، قیمیت، وصایت، سرپرستی، تربیت، نظارت یا مراقبت از آنان توسط والدین، اولیاء یا سرپرست قانونی یا هر شخصی که مکلف به آن است.
- ت) سوء رفتار: هرگونه فعل یا ترک فعل عمدی که سلامت جسمی، روانی، اخلاقی یا اجتماعی طفل و نوجوان را در معرض خطر و آسیب قرار دهد؛ از قبیل ضرب و جرح، محبوس کردن، سوءاستفاده جنسی، توهین یا تهدید نسبت به طفل یا نوجوان در صورتی که جنبه تأدیبی نداشته باشد یا قرار دادن او در شرایط سخت و غیرمعتارف و یا خودداری از کمک به وی.
- ث) بهره‌کشی اقتصادی: به‌کارگیری غیرقانونی طفل و نوجوان و یا وادار کردن یا گماردن او به کار یا خدمتی که از لحاظ جسمی، روانی، اخلاقی یا اجتماعی با نظر به وضعیت طفل و نوجوان برای وی مضر یا خطرناک باشد.
- ج) معامله: خرید و فروش یا هرگونه اقدام غیرقانونی که به موجب آن طفل یا نوجوان در ازای پرداخت وجه یا امتیاز و سایر موارد در اختیار دیگری قرار می‌گیرد.
- چ) فحشاء: هرگونه به‌کارگیری و یا وادار کردن طفل و نوجوان در فعالیت‌های جنسی برای خود یا دیگری
- ح) مبتذل: هرگونه محتوا یا تصویری که دارای صحنه یا صور قبیحه باشد.
- خ) مستهجن: هرگونه محتوا اعم از صوتی یا تصویری که به صورت واقعی یا غیرواقعی بیانگر برهنگی کامل زن یا مرد- آمیزش - عمل جنسی یا اندام جنسی انسان است.
- د) هرزه‌نگاری: تهیه و تولید هر اثری که محتوای آن بیانگر جذابیت جنسی طفل یا نوجوان مانند فرهنگ، آمیزش، عمل جنسی یا اندام جنسی باشد.
- ذ) خطر شدید و قریب‌الوقوع: وضعیتی که حیات یا سلامت جسمی یا روانی طفل و نوجوان به شدت تهدید و در معرض آسیب قرار گیرد، به نحوی که مداخله فوری و چاره‌جویی را ایجاب نماید.
- ماده ۲- تمام افرادی که به سن هجده سال تمام شمسی نرسیده‌اند، مشمول این قانون می‌باشند.
- ماده ۳- موارد زیر در صورتی که طفل یا نوجوان را در معرض بزه‌دیدگی یا ورود آسیب به سلامت جسمی، روانی، اجتماعی، اخلاقی، امنیت و یا وضعیت آموزشی وی قرار دهد، وضعیت مخاطره‌آمیز محسوب شده و موجب مداخله و حمایت قانونی از طفل و نوجوان می‌شود:
- الف) بی‌سرپرستی طفل و نوجوان و یا بی‌توجهی و سهل‌انگاری در انجام وظایف قانونی و شرعی نسبت به آنان از سوی هر شخصی که مکلف به آن است؛
- ب) ابتلائی هر یک از والدین، اولیاء یا سرپرستان قانونی به بیماری یا اختلال‌های رفتاری، روانی یا شخصیتی و یا بیماری‌های جسمی و اگیر صعب‌العلاج به تشخیص پزشکی قانونی؛
- پ) زندانی شدن هر یک از والدین، اولیاء یا سرپرستان قانونی؛

ت) ابتلای هر یک از والدین، اولیاء یا سرپرستان قانونی به اعتیادهای زیان‌آور نظیر مواد مخدر و روان‌گردان یا قمار؛
ث) قوادی و یا دائر یا اداره کردن مراکز فساد و فحشا توسط هر یک از والدین، اولیاء یا سرپرستان قانونی و یا اشتهار آن‌ها
به فساد اخلاق و فحشاء؛

ج) خشونت مستمر والدین، اولیاء سرپرستان قانونی و یا سایر اعضای خانواده نسبت به یکدیگر؛

چ) عدم اقدام برای ثبت واقعه ولادت یا عدم اخذ اسناد سجلی یا هویتی برای طفل یا نوجوان بدون عذر موجه؛

ح) بازماندن طفل و نوجوان از تحصیل؛

خ) طرد شدن طفل و نوجوان از سوی خانواده؛

د) کم‌توانی جسمی یا ذهنی طفل و نوجوان، ابتلای وی به بیماری‌های خاص یا اختلال هویت جنسی؛

ذ) نقض قوانین جزائی توسط طفل یا ارتکاب جرم توسط نوجوان و یا استفاده از آن‌ها در فعالیت‌های مجرمانه، وارد شدن
یا وارد کردن طفل و نوجوان در فعالیت‌هایی نظیر تکدیگری و قاچاق و همچنین اعتیاد آنان به مواد مخدر، روان‌گردان یا
مشروبات الکلی؛

ر) هرگونه وضعیت زیان‌بار ناشی از فقر شدید، آوارگی، پناهندگی، مهاجرت یا بی‌تابیتی؛

ز) فرار مکرر از خانه یا مدرسه و ترک تحصیل از سوی طفل یا نوجوان؛

ژ) سوء رفتار نسبت به طفل و نوجوان و یا بهره‌کشی از او

عنصر مادی: این ماده با عبارت «هر نوع اذیت و آزار» آغاز شده است و هر فعل مثبتی که در اصطلاح «اذیت و آزار» تلقی
شود را در برنمی‌گیرد. این جرم مقید به نتیجه است و مطلق اذیت و آزار را در برنمی‌گیرد، بلکه باید «منجر به صدمه جسمانی
یا روانی و اخلاقی شده و سلامت جسم یا روان آنان را به مخاطره اندازد.»

مصادیق صدمه جسمی را می‌توان در هر نوع لطمه به تمامیت جسمانی کودک و نوجوان و مصادیق صدمه روانی را در
علل انواع بیماری‌های روانی، همانند وارد آوردن فشارهای بیش‌ازحد بر کودک و نوجوان و انواع استرس‌ها و یا حتی در
لطمه به آزادی و حیثیت آن‌ها یافت و مصادیق صدمه اخلاقی را می‌توان در انواع مفاسد اخلاقی، همچون گرایش به اعمال
منافی عفت، خرید، استفاده، تجارت و توزیع فیلم، عکس و تصاویر مستهجن، اعتیاد به مواد مخدر و غیره پیدا کرد. در بدو
امر این‌گونه به نظر می‌رسد که قانون‌گذار در این ماده سه نوع صدمه متفاوت یعنی صدمه جسمی، روانی و اخلاقی را مدنظر
داشته است. اما با توجه به اینکه «صدمه جسمی» با حرف «یا» به «صدمه روانی» عطف شده است ولی در نقطه مقابل بین
صدمه روانی و اخلاقی حرف ربط «و» دارد، همچنین با دقت نظر در ادامه ماده که فقط سلامت جسم یا روان را بیان می‌کند و
به سلامت اخلاق بی‌توجه است و درنهایت با عنایت به ماده ۴ این قانون که فقط «شکنجه جسمی و روحی» و «سلامت روانی
و جسمی» را بیان می‌کند، می‌توان بر این اعتقاد بود که قانون‌گذار صدمه روانی و اخلاقی را به صورت مترادف به‌کاربرده
است و منظوری خاص را مدنظر نداشته است.

این جرم، جرمی مقید است. عنصر مادی این جرم را فعل مثبتی تشکیل می‌دهد؛ (اذیت و آزار) که باید منجر به پدید

آمدن نتیجه‌ای خاص گردد. با این توضیح صرف اذیت و آزار کودکان و نوجوانان جرم تلقی نمی‌شود بلکه اولاً: باید منجر به صدمه جسمانی یا روانی و اخلاقی کودکان بشود و ثانیاً: این صدمه باید در حدی باشد که سلامت جسم و روان کودکان و نوجوانان را به مخاطره افکند. بنابراین چنانچه آثار این صدمات بر سلامتی خیلی جدی نبوده و سلامتی را به مخاطره نیفکند و پس از یک دوره کوتاه بهبودی حاصل شود، در حیطة عنصر مادی این جرم قرار نخواهد گرفت. مرتکب این عنصر مادی خصوصیت ویژه‌ای نداشته و هر کس می‌تواند مرتکب این فعل شود، مگر استثنای کلی و مندرج در ماده ۷ که متعاقباً بررسی خواهد شد.

عنصر روانی: از آنجا که موضوع این ماده آزار و اذیت منتهی به صدمه جسمی و روانی است، لذا این صدمه و اذیت می‌تواند به صورت عمدی، شبه عمدی و یا غیرعمدی واقع شود. شاید بهتر بود قانون‌گذار به نوعی عمدی بودن این جرم را در منطوق ماده بیان می‌نمود، چرا که با وضعیت فعلی، جرائم غیرعمدی نیز در حوزه شمول این ماده قرار می‌گیرند. برای مثال می‌توان موردی را تصور کرد که ظرف بلوری در هنگام حمل توسط مادر از دست وی رها شده و تکه‌های این ظرف جراحی را بر دست کودک وارد می‌آورد و یا خط‌کشی که از دست آموزگار رها شده و جراحی را بر دانش‌آموز وارد می‌کند. چون سوءنیت برای تحقق این ماده ضروری نیست، لذا تفاوتی ندارد که عنصر روانی آن متشکل از قصد مجرمانه باشد یا خطایی جزایی.

تحلیل قانون حمایت اطفال مصوب ۱۳۹۹

در خصوص فرایند تصویب قانون حمایت از اطفال و نوجوانان: قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب سال جاری است. بحث مطالعاتی قانون مورد بحث در سال ۱۳۸۳ آغاز و تا مراحل تدوین و تصویب آن حدود ۴ تا ۵ سال طول کشید. به لحاظ اینکه موضوع جدید بوده و نوآوری‌های خاص خود را داشت، این لایحه کمی طول کشید و خوشبختانه در ۲۳ اردیبهشت سال ۹۹ به تصویب نهایی رسیده و از ۴/۱۱/۹۹ لازم‌الاجرا شده است. این قانون ۵۱ ماده و ۱۵ تبصره دارد و تمام آن‌ها برای حمایت از افراد زیر ۱۸ سال در نظر گرفته شده است. در ماده‌های یک و سه این آسیب‌ها تعریف شده‌اند.

ابعاد حمایتی

در خصوص ابعاد حمایتی قانون حمایت از اطفال و نوجوانان: همان‌طور که از نام این لایحه پیداست، یک قانون حمایتی است. چه در سطح بین‌الملل و چه در سطح داخلی قوانینی در خصوص حقوق کودکان داریم که محور آن‌ها حمایت است. در بحث حقوق کیفری، کودکان در ۴ محور بزه‌کاری، بزه‌دیدگی، شاهد بودن و در معرض خطر بودن مورد توجه قرار گرفتند. در حقوق کیفری تا دهه ۸۰، کودکان چندان مورد توجه نبودند و شاید اندکی مورد بی‌مهری قرار گرفته بودند و از سال ۸۰ نهضتی در قلمرو حقوق کیفری برای توجه به حقوق کودک شکل گرفت و در ابعاد مختلف کودکان مورد توجه قرار گرفتند.

مفاد و موضوعات مورد توجه قانون حمایت

اولین گام در این قانون، تحلیل و شناسایی آسیب‌هایی است که کودکان در معرض آن هستند. در بخش اول این قانون به آسیب‌ها توجه شده و در ماده یک آن تعریفی از اطفال و نوجوانان آمده است. آن چنان‌که طفل به دختران زیر ۹ سال و پسران زیر ۱۵ سال و نوجوانان به افراد بالغ زیر ۱۸ سال توجه می‌شود. در این قانون به آسیب‌هایی که افراد از آن رنج می‌برند نیز توجه شده است. این آسیب‌ها عبارت‌اند از بی‌توجهی و سهل‌انگاری که مفهومی وسیع است و برای حمایت از کودکان در این قانون توجه شده است. منظور از کوتاهی و سهل‌انگاری، بی‌توجهی والدین در انجام تکالیفی است که در قبال کودکان خود موظف به انجام آن هستند. آسیب دیگر سوء رفتار است. این واژه هم کلی است و هرگونه فعل و ترک فعل عمدی که سلامت اخلاقی و اجتماعی طفل را مورد آسیب قرار دهد مانند توهین، تأدیب و ... مورد توجه قرار داده است. بهره‌کشی اقتصادی نیز از دیگر آسیب‌هایی است که به مسائل کار مطرح است و مقررات بین‌المللی و قانون کار کشور خودمان نیز کار را برای افراد زیر ۱۵ سال ممنوع و افراد ۱۵ تا ۱۸ سال را تحت شرایط خاص اجازه داده است. منظور از این قانون، وادار کردن کودک به کار به‌گونه‌ای که به لحاظ جسمی، روانی و اخلاقی برایش آسیب‌زا باشد، ممنوع است. از دیگر آسیب‌هایی که کودکان از آن رنج می‌برند بحث خرید و فروش کودکان است که از آن با عنوان معامله کودک یاد می‌شود. در این قانون با این آسیب نیز مخالفت می‌شود. فحشا و هرزه‌نگاری نیز از بحث‌هایی است که امروزه با گسترش فضای مجازی گسترش یافته و در این قانون به طور خاص توجه می‌شود. همچنین در این قانون بازماندن طفل و نوجوان از تحصیل مورد توجه قرار گرفته و حدود حمایت از کودکانی که از تحصیل بازمانده‌اند نیز مشخص شده است. همچنین به بهزیستی و دادستان اجازه داده شده تا در صورت نیاز نسبت به این مسئله اقدام کنند. طرد شدن کودک و طفل از سوی خانواده نیز مورد توجه قرار گرفته و همچنین کم‌توانی جسمی و روانی کودکان نیز مورد توجه قرار گرفته است. هرچند بزه کاری در جای دیگری مطرح است اما در این قانون افرادی مرتکب بزه کاری می‌شوند و زیر ۱۸ سال هستند به عنوان وضعیت مخاطره‌آمیز که نباید با آن رفتار کیفی شود، مورد توجه قرار گرفته است. نهایتاً اینکه در این قانون به آسیبی توجه شده به نام خطر شدید و قریب‌الوقوع که سلامت جسمی و روانی کودک را مورد توجه قرار می‌دهد. در این خصوص در ماده ۳۲-۳۱ و ۳۳ برای دادستان و مقامات قضایی و سازمان بهزیستی وظایف و تکالیفی در نظر گرفته شده است که طفل اگر در معرض خطر قریب‌الوقوع است، در امر آن‌ها دخالت کند. وضعیت مخاطره‌آمیز در ماده ۳ دیده شده و طفل یا نوجوان در معرض خطر را تعریف کرده است و مصادیق آن را بر شمرده است. به این معنی که کودکی که در معرض خطر جسمی، روانی و اجتماعی و ... قرار گیرد با عنوان وضعیت مخاطره‌آمیز تعریف می‌شود و دستگاه‌های مختلف نیز در این خصوص وظایفی دارند. برای مثال زندانی شدن والدین یکی از وضعیت‌های مخاطره‌آمیز برای کودکان است که در این امر وظیفه بر عهده سازمان زندان‌ها است. به این صورت که اگر کسی فرزندی دارد که با زندان افتادن آن والد، کودک بدون سرپرست می‌شود، در این شرایط باید اطلاع داده شود تا از کودک و حمایت صورت بگیرد. مورد دیگر اعتیاد است مورد بعد خشونت اعضای خانواده نسبت به کودک و یا نسبت به یکدیگر است. در صورتی که این‌گونه تصور شود که این خشونت در فضای خانواده برای کودک

آسیب‌زا است، تلاش می‌شود تا اقداماتی صورت بگیرد.

توجه به بعد قضایی در قانون

در خصوص توجه به بعد قضایی در قانون حمایت از کودکان و نوجوانان: از بعد قضایی باید به ساختارها توجه کرد. به طوری که در فصل دوم اشاره شده تمامی دستگاه‌های دخیل در این حوزه باید همکاری لازم را داشته و برای این منظور تشکیلاتی را ایجاد و شرح وظایفی برای آن‌ها در نظر گرفته شود. در این قانون از ۱۰ سازمان قضایی، بهزیستی، انتظامی، سازمان زندان‌ها، وزارت کشور، اداره ثبت‌احوال، وزارت تعاون، وزارت بهداشت و صداوسیما توجه شده است. در بحث قضایی ذکر شده که قوه قضاییه موظف است دفتر حمایت از کودکان و نوجوانان را در دادگستری‌های هر استان ایجاد کند همچنین در ماده ۵ آمده در دادسراها باید ساختار و تشکیلاتی ایجاد شود که متولی اجرای این قانون و مباحث مربوط به حمایت از کودکان است. در ماده ۲۸ و ۲۹ به ساختارهای قضایی توجه شده و تلاش گردیده برای کودکان شعب خاصی در نظر گرفته شود. یکی از مباحثی که در این قانون به طور خاص توجه شده، توسعه اختیارات دادستان‌ها است که می‌توانند دخالت مستقیم کنند. وقتی کودک در معرض خطر است به دستگاه‌های اجرایی اجازه داده شده تا مداخله کنند. به این صورت که در ماده ۳۳ هرگاه خطر شدید و قریب‌الوقوع طفل و یا نوجوان را تهدید کند، مددکاران اجتماعی بهزیستی یا ضابطان دادگستری و یا واحد حمایت دادگستری اجازه دخالت دارند.

همچنین یکی از بحث‌هایی که مطرح شده مسئله جرم‌انگاری است. برای مثال تحریک به خودکشی، تحریک به فرار از خانه و ... که منجر به صدمه به کودکان می‌شود.

مسئولیت کیفری کودکان در قانون اطفال و نوجوانان: این قانون که با نگاهی حمایتی تنظیم شده است و به کودکان و نوجوانان به عنوان قربانیان جرم کودک‌آزاری نگریسته است. لذا کلاً در بحث مسئولیت کیفری کودکان و نوجوانان وارد نشده و این موضوع را به قواعد کلی احاله می‌دهد. اما با این وجود در بعضی موارد مشترک اشکالاتی پدید می‌آید که از جمله این موارد، ماده ۳ این قانون است. این ماده در مقام حمایت از کودکان و نوجوانان ایرانی که به منظور ارتکاب اعمال خلاف از قبیل قاچاق بکار گرفته می‌شوند، مجازاتی را در مورد مرتکب آن اعمال می‌کند اما به نقش کودکان و نوجوانان و مسئولیت آن‌ها توجه چندانی ندارد. حال آنکه ملاک قانون مجازات اسلامی در تحمیل مسئولیت کیفری با ملاک‌های قانون حمایت از کودکان و نوجوانان متفاوت است.

قانون مجازات اسلامی در ماده ۴۹ بیان می‌دارد: اطفال در صورت ارتکاب جرم، مبری از مسئولیت کیفری هستند و تربیت آنان با نظر دادگاه به عهده سرپرست اطفال و عندالاقضا کانون اصلاح و تربیت اطفال است. و مطابق تبصره ۱ همین ماده منظور از طفل کسی است که به حد بلوغ شرعی نرسیده باشد که در اینجا به علت همراهی قانون حمایت از کودکان و نوجوانان تا ۱۸ سالگی با مشمولین این قانون، باعث ایجاد تناقض و تضاد قوانین می‌شود.

مسئولیت عمومی در حمایت از کودکان و نوجوانان: در این سیستم برخلاف رسیدگی‌های مدنی که در آن وجود نفع

شخصی پیش شرط لازم در طرح دعوی است، ممکن است اعلام‌کننده هیچ نفع شخصی در طرح شکایت نداشته باشد. جرم کودک‌آزاری علاوه برقرار گرفتن درون سیستم کیفری ایران و بهره‌مندی از ویژگی‌های این سیستم، به دلیل ویژگی‌های خاص خود از امتیاز دیگری نیز برخوردار است و آن مسئولیت عمومی شهروندان در قبال ارتکاب این جرم است. نظر به قربانیان این جرم که کودکان و نوجوانان هستند و با عنایت به اینکه قربانیان کودک‌آزاری غالباً به صورت کامل قادر به دفاع از خود نیستند، لذا مبارزه با کودک‌آزاری و محدود یا ریشه‌کن کردن آن نیاز به سیاست کیفری مناسب دارد. یکی از نقاط قوت این قانون قاعده مندرج در ماده ۶ آن است. این ماده در بیان مسئولیت عمومی افراد در جرم کودک‌آزاری مقرر می‌دارد: کلیه افراد و مؤسسات و مراکزی که به نحوی مسئولیت نگهداری و سرپرستی کودکان را بر عهده دارند، مکلفند به محض مشاهده موارد کودک‌آزاری، مراتب را جهت پیگرد قانونی مرتکب و اتخاذ تصمیم مقتضی به مقامات صالح قضایی اعلام نمایند. تخلف از این تکلیف موجب حبس تا شش ماه یا جزای نقدی تا پنج میلیون ریال خواهد بود. ماده ۶ این قانون، خودداری از اعلام جرم کودک‌آزاری بیان می‌کند. عدم اعلام فوری کودک‌آزاری به مقامات صالح قضایی، ترک فعلی است که عنصر مادی این جرم را تشکیل می‌دهد. مکلفین این تکلیف نیز کلیه افراد، مؤسسات و مراکزی هستند که به نحوی مسئولیت نگهداری کودکان را بر عهده دارند. از این رو محدوده این تکلیف شامل آموزگاران و اولیای مدارس، بیمارستان‌ها، درمانگاه‌ها و سایر مراجع مرتبط را در برمی‌گیرد. اما نکته قابل توجه در این ماده این است که فقط افراد و مؤسسات مسئول نگهداری و سرپرستی کودکان و نوجوانان طرف تکلیف قرار گرفته‌اند و حال آنکه این جرم عمدتاً توسط خود افراد و مؤسسات مسئول نگهداری و سرپرستی بر کودکان تحمیل می‌شود. بنابراین اگر این ماده کل افرادی را که از موارد کودک‌آزاری مطلع می‌شوند را موضوع خطاب تکلیف و مسئولیت قرار می‌داد، به نحو مؤثرتری می‌توانست از کودکان حمایت کند.

کودک‌آزاری: (تعریف سازمان جهانی بهداشت): عبارت است از هرگونه آسیب یا تهدید سلامت جسم و روان، یا سعادت و رفاه بهزیستی کودک به دست والدین یا افرادی که نسبت به او مسئول هستند.

کودک‌آزاری: هرگونه آسیب جسمی، فکری، جنسی، سوءاستفاده و بی‌توجهی و بدرفتاری با کودکان زیر سن ۱۸ سال توسط فردی که حضانت و سرپرستی کودک را بر عهده دارد و یا توسط یک فرد بزرگ‌تر که این فرد می‌تواند در کانون خانواده یا خارج یا از کانون خانواده باشد (قماشچی، فردوس، ۱۳۸۵).

جایگاه موضوع در قوانین: به موضوع آسیب‌های اجتماعی در قوانین مختلف به طور مستقیم و غیرمستقیم توجه شده که در ذیل به برخی از آن‌ها اشاره شود:

- ۱- اصل دهم، بیست و یکم و بیست و نهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
- ۲- لایحه قانونی تشکیل سازمان بهزیستی
- ۳- سند چشم‌انداز توسعه بیست‌ساله کشور (سند اول و چهارم)
- ۴- سیاست‌های نظام جمهوری اسلامی ایران (بخش امور اجتماعی، سیاسی، دفاعی، امنیتی - بخش امور فرهنگی، علمی و فناوری)

- ۵- قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ج.ا.ایران - فصل هشتم (۱۳۸۴-۱۳۸۸)
- ۶- قانون برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ج.ا.ایران - فصل ... (۱۳۸۸-۱۳۹۳)
- ۷- قانون ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی
- ۸- قانون حمایت از کودکان و نوجوانان
- ۹- مجازات اسلامی ۵۹ (ماده ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۳۳، ۲۲۰، ۲۲۳، ۱۱۲)
- ۱۰- قانون مدنی ۱۱۷۸ (ماده ۱۲۱۰، ۱۰۴۱، ۱۱۷۹)
- ۱۱- قانون کار ۸ (ماده ۸۳، ۷۹، ۵۱)
- ۱۲- پیمان نامه حقوق
- ۱۳- نهضت جهانی برای کودکان و نوجوانان

انواع کودک‌آزاری

آزار به اشکال جسمی، جنسی، عاطفی، غفلت و بی‌توجهی وجود دارد (کاپلان و سادوک، ۱۳۸۱)، همچنین کودک‌آزاری هیجانی، اقتصادی و سیاسی. ذیل به‌طور مختصر تعریفی از انواع ذکرشده ارائه می‌گردد:

کودک‌آزاری جسمانی

به هر عملی که شامل ایراد صدمات عمدی بر بدن و یا مسموم ساختن کودک گردد اطلاق می‌شود. سوء رفتار جسمانی ممکن است به‌تنهایی و یا همراه با سوء رفتار جنسی، اهمال‌کاری، سوء رفتار هیجانی (عاطفی) رخ دهد. کودک‌آزاری جسمانی را ایراد صدمه مستقیم ساختن کودک توسط مراقب نیز تعریف می‌کنند که عمدتاً با علائم ذیل مشخص می‌گردد:

- ۱- سوختگی‌ها، خون‌مردگی‌ها، خراش‌ها، پارگی‌ها و سوراخ‌شدگی‌ها
- ۲- شکستگی‌ها، دررفتگی‌ها و قطع عضو ناشی از بستن محکم کودک
- ۳- وجود تغییرات هوشیاری ناشی از مسمومیت و یا ضربات وارده بر جمجمه (جلیلی، بهروز و باقری یزدی: ۱۳۸۲)

کودک‌آزاری جنسی

عبارت ست از درگیر ساختن کودکان رشدنیافته (نابالغ) و وابسته در فعالیت‌های جنسی (کودکانی که قادر به درک این‌گونه امور و رضایت دادن در مورد این اعمال نیست) و یا شامل اعمالی می‌گردد که با اقدام به این قوانین و محرمات جامعه زیر پا گذاشته می‌شود همچون زنا با محارم، هتک و تجاوز به عنف، بچه‌بازی، عورت‌نمایی، نظربازی جنسی، وادار کردن کودکان به فاحشگی و استفاده از آن‌ها در تولید فیلم‌های جنسی (همان). علائم وجود مشکل آزار جنسی در کودک این نکته را در نظر داشته باشید که بیشتر بچه‌هایی که مورد آزار جنسی قرارگرفته‌اند، هیچ‌گونه علائم فیزیکی یا شکایتی از هیچ

نوعی را نداشته‌اند. اما برخی از علائم آزار جنسی در کودکان ممکن است شامل موارد زیر باشد: در ناحیه تناسلی یا اطراف آن درد، خارش، خونریزی یا کبودی داشته باشد. به دلیل درد در ناحیه تناسلی یا مقعدش، در راه رفتن یا نشستن مشکل داشته باشد. پنهان‌کاری کند یا بخواهد بیشتر وقت‌ها تنها باشد. اطلاعات جنسی، کنجکاوی در مورد مسائل جنسی یا رفتار جنسی فراتر از سنش را نشان دهد، مثلاً رفتار اغواگرانه‌ای نسبت به همسالان یا دیگر بزرگسالان داشته باشد.

کودک‌آزاری عاطفی

هرگونه رفتار نامناسبی که بر عملکرد رفتاری، شناختی، عاطفی و جسمی کودک تأثیر منفی داشته باشد همانند آزارهای کلامی و غیر کلامی، سرزنش یا تحقیر، ناسزا گفتن، مسخره کردن، دست انداختن، مقررات و کنترل شدید و نامعقول، ترساندن مکرر کودک از تنبیه سخت بدنی، انتظارات و برخوردهای نامتناسب با سن کودک، به خدمت گرفتن کودک در جهت ارضاء نیازهای عاطفی خود و پاسخ‌های رفتاری غیرقابل پیش‌بینی والدین که باعث بی‌ثباتی و دگرگونی شناختی کودک شود (موسوی چلک، ۱۳۸۰).

کودک‌آزاری ناشی از غفلت و مسامحه

عبارت ست از عدم مراقبت و علاقه‌مندی به کودک شامل محرومیت از نیازهای اساسی همانند غذا، پوشاک و محرومیت از اقداماتی که جهت رشد طبیعی و نمو کودک نیاز هست و یا کودک را در معرض خطر قرار دادن (مانند رها نمودن بچه بدون مراقبت) می‌باشد. مسامحه با غفلت، به صورت عدم مراقبت کافی جسمانی و بهداشتی و عدم نیازهای روحی، هیجانی و آموزش کودک، ترک و به حال خود رها کردن کودک، فقدان محبت کافی، صحبت نکردن با کودک، عدم رسیدگی به وضعیت تحصیلی و بی‌توجهی به ترک مدرسه و کودک را در معرض خطراتی چون سرما و گرما قرار دادن است.

کودک‌آزاری هیجانی

این نوع سوء رفتار شامل طرد شدن، بی‌اعتنایی، انتقاد کردن، منزوی ساختن و یا ایجاد وحشت در کودکان می‌گردد. در این نوع سوء رفتار که شایع‌ترین آن سوء رفتار بیانی و بدنام کردن کودک است غالباً اعتماد به نفس کودک صدمه می‌بیند. سوء رفتار هیجانی را می‌توان در مورد کودکانی که شاهد خشونت‌های خانگی بوده‌اند نیز مشاهده نمود.

کودک‌آزاری اقتصادی

کودکان را به کارهای سخت و طاقت‌فرسا و طولانی واداشتن ۱۲ کنترل بیش‌ازحد استفاده و بهره‌برداری از پول در حوزه بهره‌کشی اقتصادی قرار دارد. والد یا مراقبان برای کسب درآمد فشار زیادی به کودک یا حتی همسر خود تحمیل می‌کنند، در حالیکه در مورد نحوه خرج کردن آن هیچ‌گونه اختیاری به آن‌ها نمی‌دهند. عدم مشارکت کودک یا همسر در نحوه و

چگونگی خرج پول نیز بهره‌کشی مالی تلقی می‌شود (آقا بیگولی، عباس، ۱۳۸۰).

کودک‌آزاری سیاسی

عبارت ست از استفاده کودکان برای دستیابی به مقاصد سیاسی، مثلاً سرقت کودکان زیر ۱۵ سال و در جنگ و استفاده از آنان برای جاسوسی و یا ازدواج‌های سیاسی (موسوی چلک، ۱۳۸۰).

سبب‌شناسی (اتیولوژی)

کودک‌آزاری یک مسئله فرهنگی-اجتماعی-پزشکی است و معمولاً چندین عامل مشترک در بروز آن نقش دارند. عوامل مربوط به کودک‌آزاری را می‌توان به سه گروه عمده تقسیم نمود:

الف) علل مربوط به کودک

ب) علل مربوط به والدین

ج) علل محیطی و اجتماعی

الف) علل مربوط به کودک

۱- فرزند اول خانواده بودن (دختر و پسر هر دو در معرض کودک‌آزاری هستند و معمولاً در خانواده تنها یکی از بچه‌ها تحت آزار جسمی قرار می‌گیرد)

۲- کودکان دارای سن کمتر، خصوصاً بچه‌های زیر ۵ سال به طوری که دوسوم موارد کودک‌آزاری جسمی در کودکان زیر ۳ سال بوده است. مرگ عمدتاً در بچه‌های زیر یک سال دیده می‌شود.

۳- نارس بودن کودک

۴- داشتن معلولیت جسمی و عقب‌ماندگی ذهنی

۵- بچه‌هایی که از حد طبیعی فعال‌تر هستند.

۶- کودکان سازش‌ناپذیر، وابسته و تحریک‌پذیر

ب) علل مربوط به والدین

خانواده نقش اساسی در بروز کودک‌آزاری دارد. مهم‌ترین عوامل مربوط به خانواده عبارت‌اند از:

۱- فقدان مهارت‌های کافی به‌عنوان والد: خانواده‌های طردشده و دارای روابط اجتماعی محدود (چنین والدینی به

دلیل روابط محدود به اطلاعات والدین خود در خصوص نگهداری و نحوه برخورد با کودک و با اطلاعات بالقوه مردمی جهت

مقایسه اجتماعی رفتارهای کودکانشان و یا خود دسترسی ندارند.)

- ۲- داشتن انتظارات غیر واقعی، درک و تصور تحریف شده و اشتباهی توانایی‌های کودک که متناسب با سن اوست. مثلاً زمانی که کودک به دلیل نیاز به تغذیه یا علل دیگر گریه‌اش را متوقف نمی‌کند و یا یک کودک سه‌ساله نمی‌تواند غذایش را بخورد والدینش خشمگین می‌شوند که می‌تواند منجر به آزار و بی‌گردد.
- ۳- والدینی که به نوعی آزار و بی‌توجهی را در دوران کودکی خود تجربه نموده‌اند و یا ارتباط عاطفی ضعیفی با والدین خود داشته‌اند (۱۴-۱۰) درصد والدین بدرفتار خود تجربه مشابهی را در دوران کودکی داشته‌اند. تجربیات عاطفی والدین در دوران کودکی نقش مهمی را در به‌کارگیری شیوه‌های تربیتی از سوی آنان دارد.
- ۴- والدینی که بدرفتاری والدین، سرپرست و یا معلمین خود در دوران کودکی تجربه نموده‌اند، همان شیوه‌هایی را در تربیت کودکان خود به کار می‌گیرند و سعی دارند که این شیوه را عقلانی و منطقی جلوه دهند. همچنین والدینی که در کودکی خود تحت مراقبت شدید حمایتی قرار داشته‌اند غالباً افرادی بی‌اراده و دارای اعتماد به نفس پایین هستند، چنین والدینی نمی‌توانند روابط مناسبی با فرزندان خود برقرار نمایند. لذا ناچار دچار رفتارهای پر خاشگرانه می‌شوند و ممکن است اقدام به آزار کودک خود نمایند.
- ۵- والدینی که بدون تفکر و به‌طور آبی عمل می‌کنند و از نظر فکری افرادی نابالغ، خودمحور، زودرنج و حساس هستند. این والدین به‌طور اشتباه، رفتار طبیعی فرزندشان را نادرست پنداشته و فکر می‌کنند رفتار کودک از روی عمد و با سوءنیت انجام شده است.

ج) عوامل محیطی و اجتماعی

- والدینی که با کودک خود بدرفتاری می‌کنند مربوط به طبقه، نژاد، مکان جغرافیایی خاصی نیستند و از مذهب، تحصیلات، شغل و وضعیت اجتماعی گوناگونی برخوردارند بنابراین کودک‌آزاری در تمامی گروه‌های اجتماعی دیده می‌شود ولی بیشتر در طبقه متوسط به پایین از نظر اجتماعی - اقتصادی دیده می‌شود. تحقیقات کشورهای غربی و اروپایی نشان می‌دهند خانواده‌هایی که در فقر به سر می‌برند بیشتر با کودکان خود بدرفتاری می‌کنند.
- از عوامل محیطی مؤثر در آزار کودکان به موارد ذیل می‌توان اشاره نمود:
- ۱- خانواده‌های با محرومیت‌های اجتماعی، طرد شده از اقوام و اجتماع
 - ۲- خانواده‌های پر جمعیت و شلوغ، پر مشکل و ناسازگار
 - ۳- صنعتی شدن جوامع: کودک‌آزاری در کشورهای صنعتی شیوع بیشتری دارد و عمدتاً خشونت از درون خانواده اعمال می‌شود.
 - ۴- فشارهای اقتصادی، سیاسی، بیکاری و تورم
 - ۵- وجود قوانین مبنی بر مجاز شمردن تنبیه بدنی جهت تربیت و ایجاد نظم
 - ۶- فقدان حمایت‌های اجتماعی (رزاقی، رضا، ۱۳۸۲).

تحلیل آمار

با توجه به نبود بانک اطلاعاتی منسجم در خصوص کودک‌آزاری در کشور به تحلیل آماری وضعیت کودک‌آزاری در ایران و جهان از منابع مختلف به اختصار به شرح ذیل اشاره می‌گردد: بر اساس آمار سازمان جهانی بهداشت در سال ۱۹۹۹ چهار میلیون کودک زیر ۱۴ سال در سراسر جهان در معرض انواع کودک‌آزاری‌ها قرار گرفته‌اند. در ایالات متحده بیش از سه میلیون کودک مورد آزار قرار گرفته به مراکز حمایت از کودکان این کشور گزارش شده است. ۳۲۵۰ مورد، مورد سوءاستفاده جنسی قرار گرفته‌اند که از این تعداد ۱۲۱/۹۱۱ نفر خود از خانه فرار کرده و ۵۱/۶۰۲ نفر توسط والدین از خانه بیرون رانده شده‌اند. ۴۷ درصد از گزارش‌های مربوط به سوءاستفاده جنسی مربوط به اعضای خانواده شامل پدران، ناپدری، عمو، دایی و برادر بزرگ‌تر انجام گرفته و ۴۹ درصد توسط اشخاص شناخته شده مانند معلمان، مربیان، پزشکان، مدیران، کشیشان، همسایه‌ها و مسئولین سازمان‌های جوانان مورد تجاوز جنسی قرار گرفته‌اند (ستایش، حسن). بر اساس نظرسنجی که از سوی یونیسف در ۳۵ کشور اروپایی و آسیای مرکزی صورت گرفته است از هر ۱۰ کودک ۶ کودک با رفتارهای خشونت‌آمیز در خانواده خود مواجه هستند (قماشچی، فردوس: ۱۳۸۵).

کودک‌آزاری آنلاین

ابتدا شاید بهتر باشد یک تعریف درستی از کودک‌آزاری آنلاین ارائه دهیم که بر اساس این تعریف هر نوع تلاشی از سوی افراد در شبکه‌های مجازی که شامل تولید محتوای نادرست برای بچه‌ها، شامل پورنوگرافی کودک و اهداف جنسی افراد با تمرکز بر کودکان از اینترنت، بازی‌های آنلاین، اغفال جنسی یا احساسی گفته می‌شود. کودک‌آزار ممکن است کودک را از طریق محبت، اغفال، زورگویی یا اخاذی فریب دهد تا به هدفش برسد مثلاً متقاعد کردن بچه‌ها برای شرکت در یک فعالیت جنسی آنلاین که اگر والدین بر فعالیت‌های اینترنتی بچه‌ها نظارت نداشته باشند، شامل عواقب خطرناکی است. برخی از این کودک‌آزارها تلاش می‌کنند در ساعات مختلف شب یا روز با کودک و نوجوان تماس بگیرند به ویژه زمان‌هایی که پدر و مادر در منزل نیستند، سر کار یا خواب هستند. کودک‌آزار به علایق بچه‌ها توجه می‌کند مثلاً موسیقی و بازی، قهرمانان فیلم‌ها و داستان‌ها را برای جلب توجه بچه‌ها در نظر می‌گیرد و از این طریق باب گفت‌وگورا باز می‌کند یا زیر پست‌های بچه‌ها در فضای مجازی اظهار نظر می‌کند تا با آن‌ها بیشتر صحبت می‌کند، حتی ممکن است برای کودک یا نوجوان هدیه یا برنامه بفرستد و در مکالماتش از محتوای جنسی بهره ببرد یا عکس و فیلم‌های پورنوگرافی برایش به اشتراک بگذارد و ... برخی کودک‌آزاری‌های آنلاین که از آن‌ها بی‌خبر هستیم. برخی انواع کودک‌آزاری‌ها که در این روزها در فضای وب وجود دارد و شاید حتی روح پدر و مادر نیز از مصادیق آن ناآگاه باشد به همراه عواقبش در این گزارش مورد توجه قرار گرفته است:

۱- استفاده از کودکان زیر ۳ سال به عنوان مدل: این روزها صنعت مدلینگ در جهان غرب برو بیایی برای خود دارد و این صنعت به دنیای شرق نیز راه یافته است به طوری که در همین کشور خودمان نیز مدلینگ در فضای مجازی برای زنان

و مردان رواج یافته و حتی با بهره‌گیری از دختران و پسران کودک و نوجوان نیز مدلینگ را رواج داده‌اند و همین امر باعث بهره‌گیری از بچه‌ها در این صنعت مد و مدلینگ شده است و بهره‌برداری از بچه‌ها را در قالب بدنی و جسمی زیادتر کرده است. خانواده‌ها باید مراقب باشند تا فرزندانشان را به هر ترتیبی به دلیل زیبایی و اندام مناسب در این مسیر نفرستند.

۲- ایجاد صفحه اینستاگرامی از بدو تولد برای بچه‌ها: یکی از مسائل رایج این روزها در فضای مجازی این است که خیلی پدر و مادرهای جوان از بدو تولد نوزادشان یا حتی قبل از تولدش برایش صفحه مجازی اینستاگرامی باز می‌کنند و این صفحه را پر از دنبال کننده‌های ریز و درشت آشنا و غیر آشنا می‌کنند و از این طریق حتی از زبان بچه‌هایشان با دیگران صحبت می‌کنند و پس از تولد این صفحه را پر از عکس‌های رنگارنگ بچه‌هایشان می‌کنند و از این طریق فضای سوءاستفاده افراد مریض و بیمار جنسی را در فضای مجازی متناسب سن و سال بچه‌هایشان فراهم می‌کنند همین بچه‌ها پس از بزرگ شدن این فضای مجازی را در دست می‌گیرند و با افراد مختلف در این فضا ارتباط برقرار می‌کنند.

۳- آزاد گذاشتن بی حد و مرز کودک در فضای مجازی: فضای مجازی باب اتفاقات مثبت و منفی زیادی را در زندگی‌های افراد فراهم کرده است همین چندی پیش بود که لایو اینستاگرامی یک پورن استار با پسر نوجوان ایرانی مردم بهت و اندوه فروبرد، پسر که با بلوغ زودرس زمینه‌های افول اخلاقی را برای خود فراهم کرده بود و خانواده‌ای که در غفلت زیاد از نوجوان خود به سر می‌پرند. حال تصور کنید چقدر از این کودک و نوجوانان در فضای مجازی زیاد هستند و خانواده‌هایی که غافل از بچه‌هایشان در ساعت‌های نیمه‌های شب یا روز که آن‌ها در منزل نیستند یا حواسشان به کارهای خودشان است، جولان می‌دهند. نمونه بی‌توجهی والدین غافل خود نوعی کودک‌آزاری محسوب می‌شود چرا که یکی از وظایف مهم والدین نسبت به فرزندانشان تربیت صحیح در ابعاد مختلف است که شامل نظارت درست بر زندگی و روابط بچه‌ها می‌شود.

۴- وادار کردن بچه‌ها به گفتن جملات تبلیغاتی: فعالیت‌های تبلیغاتی در فضای مجازی با بهره‌گیری از کودکان نیز نوعی کودک‌آزاری محسوب می‌شود و آن‌ها را وارد فضاهایی می‌کند که شاید به بیراهه بکشاند.

۵- گرفتن فیلم برای تمسخر و شوخی از کودکان: نمونه این دست شوخی‌ها و تمسخرها این روزها در فضای مجازی زیاد است. بچه‌هایی که از سوی دیگران به فعالیت‌هایی واداشته می‌شوند یا گفت‌وگوهای نامربوطی با دیگران برقرار می‌کنند یا اینکه کودک کار هستند و مجبور می‌شوند برای امرار معاششان کارهایی انجام دهند یا حرف‌هایی بزنند که اذیتشان می‌کند و باب میلشان نیست، همه باب کودک‌آزاری است و کسانی که این دست کودک‌آزارها را می‌شناسند می‌بایست به پلیس اطلاع دهند.

۶- انتشار تصاویر نیمه برهنه از کودکان: گاهی این اتفاق از سوی خود والدین می‌افتد و گاهی از سوی دیگران که به امراض جنسی مبتلا هستند و از کودکان و نوجوانان دیگر عکس‌های مختلف تهیه می‌کنند، گاهی خود والدین عکس‌های آلتیه و خانوادگی‌شان را در صفحات مجازی منتشر می‌کنند و برای دنبال کنندگان جمع‌کردن یا هر دلیل دیگری بچه‌هایشان را دستاویز چشم و هم‌چشمی‌ها یا دیگر چیزها قرار می‌دهند که آینده بچه‌هایشان تحت تأثیر قرار می‌گیرد.

عواقب کودک‌آزاری‌های آنلاین چیست؟

والدین باید مدنظر داشته باشند که بسیاری از تغییر رفتارهای ناگهانی بچه‌ها یا مشکلات فیزیولوژیک و روانی‌شان می‌تواند ناشی از کودک‌آزاری‌های مختلف از جمله آنلاین باشد بچه‌ای که صبح تا شب سرش در تبلت یا لپ‌تاب و رایانه است و پرخاشگری و عصبانیت زیاد دارد، افت تحصیلی شدید کرده و یا اعتماد به نفس ندارد یا اینکه اعتماد به نفس زیاد و خودشیفتگی پیدا کرده به طوری که با گذشته‌اش تفاوت دارد، می‌تواند ناشی از همین امر باشد. خیلی از بچه‌ها افسرده می‌شوند و نسبت به دیگر همسالانشان در انزوا به سر می‌برند چرا که پیام‌هایی با خشونت‌های کلامی و جنسی دریافت می‌کنند یا اینکه از آن‌ها خواسته می‌شود عکس و فیلم از خودشان تهیه کنند و همین امر آن‌ها را دچار مشکل می‌کند اما قادر به توضیح برای والدینشان نیستند، این طور مواقع لازم است اگر نسبت به چیزی مشکوک شده‌اید، آن قدر با بچه‌ها دوست باشید که بتوانید صحبت کنید و با گفت‌وگو بفهمید ماجرا چیست و دست به کار شوید. در این طور مواقع بهتر است با یک مشاور خانواده، مددکار اجتماعی یا پلیس تماس بگیرد و از عواقبش نترسید چرا که خیلی خانواده‌ها به دلیل ترس از آبرو این مسائل را کتمان و پوشیده نگه می‌دارند و باعث می‌شوند که این کودک‌آزارها تا ابد آزاد و رها زندگی کنند و بچه‌هایشان نیز در ترس‌های مداوم تا بزرگسالی باشند.

کودک‌آزاری سایبری

خشونت سایبری عرصه‌ای نو در پرخاشگری و سلامت روان کودکان و نوجوانان محسوب می‌شود، خشونت سایبری در محیط‌های مجازی پیامدهای روانی و عاطفی جبران‌ناپذیری را به سلامت روان کودکان و نوجوانان وارد می‌کند. خشونت سایبری شبیه به زورگیری در فضای حقیقی است که با ایجاد ترس، تهدید و اضطراب برای کودکان همراه است. خشونت سایبری از کودک‌آزاری به خصوص نوع آزار جنسی جدا نیست، اهمیت این موضوع به حدی است که در اتحادیه اروپا قانون حمایت از کودکان تصویب شده است و در ایالات متحده قانون Coppa وجود دارد که بر اساس آن سن انتشار اطلاعات کودکان و نوجوانان در فضای مجازی بین ۱۳ تا ۱۶ است. کشورهای غربی فضای مجازی و پلتفرم‌ها را ایجاد کرده‌اند و از نظر سواد رسانه‌ای در جایگاه قابل قبولی قرار دارند، اما نقش زیرساخت‌ها به حدی اهمیت دارد که کشوری مانند آمریکا را وادار به ساخت شبکه ملی اطلاعات در سال ۱۹۹۱ کرده است. در اروپا هم پس از افشا شدن جاسوسی‌های آمریکا از راه اینترنت، ساخت شبکه اینترنت اروپایی کلید می‌خورد. خلأ قانونی در حوزه خشونت سایبری باعث انتقاد هست: تصویب یک قانون مشخص برای مقابله با کودک‌آزاری جنسی در فضای مجازی زمانی در کار گروه تعیین مصادیق مجرمانه قوه قضاییه تصویب شد که رفتار اسفبار یک پسر ۱۴ ساله در فضای اینستاگرام منتشر شد. متأسفانه در فضای مجازی یک خشونت خاموش علیه کودکان و نوجوانان در حال شکل‌گیری است. این فرهنگ اسفبار که از کودکان خود عکس و فیلم منتشر می‌کنند، عمدتاً در خانواده‌های فاقد سواد رسانه‌ای شدت گرفته است. خشونت سایبری را یکی از آثار اعتیاد به اینترنت می‌توان دانست: بسیاری از پدر و مادران به فضای اینترنت که اختلاف طبقاتی، اجتماعی، هویتی و شکاف نسلی را سرعت می‌بخشد،

اعتیاد دارند و به همین دلیل در بیشتر مواقع ناکامی‌های خود در زمینه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را به صورت خشم در خانه تخلیه می‌کنند و همسر و فرزند خود را آزار می‌دهند.

نتیجه‌گیری

در مقالات پیشین کمتر به موضوع کودک‌آزاری سایبری پرداخته شده است، که در این مقاله راهکارهایی برای شناسایی و آگاهی، محققان و علاقه‌مندان به فعالیت در حوزه کودک‌آزاری سایبری داده شده است. نیازی که دیده می‌شود این است که در زمینه اورژانس کودک‌آزاری (اورژانس کودک‌آزاری در فضای مجازی)، و آیین دادرسی خاص کودک‌آزاری به خصوص در فضای اینترنت، قانون‌گذار ما ورود پیدا کرده و این موضوعات رو مورد بحث و بررسی قرار بدهد. به نظر نویسنده تحقیقات صورت گرفته در مقالات مختلف، در موضوع کودک‌آزاری سایبری محدود بوده است. این مقاله اثبات می‌کند که کودک‌آزاری سایبری در ایران باید به جد زیر نظر گرفته شود. همچنین با پیشرفت علم و فناوری پیش از پیش باید مراقب سلامت و امنیت روانی کودکان در فضای مجازی بود.

منابع

- قماشچی، فردوس، (۱۳۸۵). کودک‌آزاری و پیامدهای آن بر روند رشد روانی-اجتماعی کودکان آزرده، تهران: معاونت اجتماعی و ارشاد ناجا
- باقری یزدی، عباس و اردلان، گلایل، (۱۳۸۲). گزارش طرح تحقیقاتی بررسی برخی از موارد کودک‌آزاری در ایران، تهران: وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.
- اشتری، بهناز، (۱۳۸۲)، کودک‌آزار دیده امروز، کودک‌آزار فرد است. ایسنا.
- کارل، الکسیس، (۱۹۹۴). راه و رسم زندگی، ترجمه علی غفوری.
- خوشایی، کتابیون، (۱۳۸۲). گزارش یک مورد سوءاستفاده جنسی.
- موسوی چلک، حسن، (۱۳۸۳). مددکاری اجتماعی (۱)، تهران- سمت.
- آقا بیگلویی، عباس و رسول زاده طباطبایی، کاظم، موسوی چلک، حسن، (۱۳۸۰)، کودک‌آزاری، تهران: آوند دانش.
- رزاقی، رضا، (۱۳۸۲). مداخله در کودک‌آزاری، کتابچه آموزشی، مشاوره شماره ۱۱، تهران: سازمان بهزیستی کشور.
- قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب سال ۱۳۹۹
- ای. کورسارو، ویلیام، (۱۳۹۳)، جامعه‌شناسی کود...، ترجمه علیرضا کرمانی، مسعود رجیبی اردشیری، ص ۴۳۳ و ۴۳۲
- کاپلان، هارولد و سادوک، بنیامین. جی (۱۳۸۱)، خلاصه روان پزشکی، ترجمه عباس رفیعی، جلد دوم، تهران: ارجمند